

УДК 631.8 : 632.3/. 4

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2025.144.7>

ІННОВАЦІЙНИЙ СВІТОГЛЯД РОЗВИТКУ АГРОНОМІЇ У ТРОФОЛОГІЇ, ВІТАЛОГІЇ ТА ВІТАТЕРРАЛОГІЇ

Вигера С.М. – к.с.–г.н.,

доцент кафедри здоров'я природи та якості харчових ресурсів,

Державний університет «Житомирська політехніка»

orcid.org/0000-0002-8846-471X

На сучасному етапі вкрай актуальним є зміна світогляду щодо життєвих процесів органічного світу та людини розумної в гармонії із природним середовищем. Це викликане тим, що людське суспільство не достатньо аргументовано вивчає природне середовище, порушуючи його природні регулюючі механізми. Результатом такої негативної діяльності є виникнення глобальних проблем сьогодення, а саме: глобальне потепління, глобальний голод, глобальні війни, що в свою чергу призводить до глобального знищення природи та особливо екосистем фітоценозів.

Наші обґрунтування та дослідження засвідчують про необхідність зміни світогляду про розвиток таких науково освітніх напрямків як біологія, трофологія, екологія та абіологія шляхом їх гармонійного поєднання в мультидисциплінарні напрямки віталогія та/або вітатерралогія. Враховуючи необхідність збільшення сортименту та виробництва обсягу рослинної продукції, актуальним є розширення екосистем вирощування культурних рослин в умовах теплиць, гідропоніки, аеропоніки, вертикальних ферм.

Такий актуальний підхід вимагає підготовки фахівців не лише згідно агрономії (агрономів), а також і плантономії (плантономів).

Наразі відомо, що планета Земля (наукова назва – лат. Terra або гр. – Гея,) є єдиною відомою в Сонячній системі та Галактиці, де існує життя та є житлове середовище для людини розумної [1].

Її нині вивчає значна кількість наукових напрямків, залежно від об'єкту вивчення, зокрема основними є: астрономія, геологія, географія, кліматологія, метеорологія, біологія (міждисциплінарний напрям про сукупність життєвих процесів та еволюції в межах біосфери тощо), екологія (міждисциплінарний напрям про сукупність житлового середовища та довкілля органічного світу в біосфері, а також вплив на життєві процеси абіотичних чинників регіонального, планетарного та космічного рівня, що вивчає абіологія) тощо.

Наведене свідчить про термінову потребу змінити світогляд щодо життєвих процесів у людському суспільстві, зокрема в контексті життя, харчування та розмноження органічного світу в природному середовищі. Це середовище нині страждає від катастрофічних наслідків, зокрема через агресивні дії людини, включаючи постійні війни.

Ключові слова: трофологія, віталогія, вітатерралогія, агрономія, культурні рослини, віруси, бактерії, гриби.

Vyhera S.M. Innovative worldview of the development of agronomy in trophology, vitality and vitaterralogy

At the present stage, it is extremely important to change the worldview regarding the life processes of the organic world and rational humans in harmony with the natural environment. This is due to the fact that human society does not study the natural environment reasonably enough, violating its natural regulatory mechanisms. The result of such negative activities is the emergence of global problems of our time, namely global warming, global hunger, global wars, which in turn leads to the global destruction of nature and especially phytocoenosis ecosystems.

Our substantiation and research demonstrate the need to change the worldview of the development of such scientific and educational areas as biology, trophology, ecology and abiology by harmoniously combining them into multidisciplinary areas of vitality and/or vitaterralogy. Given the need to increase the range and production of plant products, it is important to expand the ecosystems of cultivated plants in greenhouses, hydroponics, aeroponics, and vertical farms.

Such an up-to-date approach requires training of specialists not only in agronomy (agronomists), but also in plantonomy (plantonomists).

It is now known that the planet Earth (scientific name – Latin Terra or Greek – Gaia) is the only known in the Solar System and the Galaxy where life exists and there is a habitable environment for a reasonable person [1]. It is currently studied by a significant number of scientific fields, depending on the object of study, in particular, the main ones are astronomy, geology, geography, climatology, meteorology, biology (an interdisciplinary field of study on the totality of life processes and evolution within the biosphere, etc.), ecology (an interdisciplinary field of study on the totality of the living environment and the environment of the organic world in the biosphere, as well as the impact of abiotic factors at the regional, planetary and space levels on life processes, which is studied by abiology), etc.

The above indicates the urgent need to change the worldview of life processes in human society, in particular in the context of life, nutrition and reproduction of the organic world in the natural environment. This environment is now suffering from catastrophic consequences, in particular due to aggressive human actions, including constant wars.

Key words: trophology, vitrology, vitaterralogy, agronomy, cultivated plants, viruses, bacteria, fungi.

Постановка проблеми. Не вдаючись у полеміку щодо започаткування планети *Terra*, особливостей її розвитку у взаємодії з місяцем (супутником планети), іншими планетами сонячної системи та з галактикою взагалі, найбільш актуальним нині, на наш погляд, є вивчення процесів народження життя та подиху повітря, тобто які види, або ж які різновидності біоти це започаткували, а також еволюційність життєвих процесів усього органічного світу та людини розумної особливо в сучасних умовах [2].

Саме на вирішення таких проблем направлені наші дослідження впродовж останніх років, коли спостерігаються глобального рівня катастрофічні процеси щодо впливу на різновидності органічного світу та, особливо, його єдиний розумовий вид – людину розумну (*Homo sapiens*) із роду *хomo* (*Homo*) родини *гомінід* ряду *приматів*, царства тварини (лат. *Animalia* або *Metazoa*). Адже в останнє століття людське суспільство проходить певні еволюційні процеси локального, регіонального та особливо планетарного рівня, як з позитивними, так і негативними наслідками внаслідок своїх агресивних та неадекватних дій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Викладене засвідчує про нагальну необхідність зміни світогляду на життєві процеси людського суспільства саме в контексті життя, живлення та розмноження органічного світу в природному середовищі, яке нині зазнає катастрофічних наслідків, в т. ч і від агресивних дій людини, зокрема і за рахунок проведення постійних воєн.

Мета досліджень. Метою наших досліджень було вивчення мультидисциплінарного напрямку *віталогія* та її *вітатерралогія*.

Матеріали та методи досліджень. Обґрунтування та дослідження успішного і всебічного вивчення мультидисциплінарного напрямку *віталогія* та її *вітатерралогія*, передбачає впровадження нових термінів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні та перспективні науково освітні напрямки про життєві процеси. Інформаційні джерела свідчать, що планета *Terra* існує орієнтовно 4,5, життя на ній – 4,0 млрд. років, а рослинний світ, який є як основним продуцентом органічної речовини та кисню, так і джерелом життя на планеті, в межах 400–600 млн. років. Не вдаючись у полеміку відносно започаткування та тривалості еволюційного розвитку людиноподібних істот, важливим є те, що предки сучасної людини почали заселяти територію Європи всього лише 70–40 тисяч років тому [3]. Викладене засвідчує, що природа існувала 4 млрд. років без людини, яка не могла впливати на природні регулюючі механізми, а саме трофіку в органічному світі, без чого життя всіх видів органічного світу не можливе.

З появою людиноподібних істот, внаслідок еволюційного процесу в природному середовищі, а надалі пращурів і предків сучасної людини, почав спостерігатися відповідний її вплив на середовище та довкілля. Це свідчить, що природа з органічним і неорганічним світом є первинною, а життєві процеси людини та особливо трофічні ланцюжки за участі її – вторинними.

У своїй сутті природа планети Тетра стала джерелом (раєм) життєвих процесів та єдиним харчовим ресурсом для людини, без чого її життя просто не можливе. Адже яблуневий сад та яблука з нього існують і нині, якщо сприймати гіпотезу вищого розумового задуму (божества) щодо появи людини в раю.

Таким чином, викладене засвідчує про актуальність зміни світогляду на фізичне життя людського суспільства в природному середовищі, особливо із урахуванням її трофічних ланок в органічному і неорганічному світі, в тому числі і за рахунок вирощування рослин, які є джерелом життя, а також харчовими продуктами для правильної їди.

Інформативні джерела засвідчують, що незважаючи на тривалий період розвитку еволюційного процесу, зокрема і за участю людини, сучасний науковий напрям про життя органічного світу: *біологія*, започаткований лише 1797 року (Теодор Руз) [4]. На сучасному етапі є багато визначень щодо біології, але особливої уваги заслуговує те, щодо наведено в інформативних джерелах згідно сучасної вікіпедії.

Біологія (дав.-гр. βίος – життя, дав.-гр. λόγος – слово; наука) – система наук, що вивчає життя в усіх його проявах й на всіх рівнях організації живого, про живу природу, про істот, що заселяють Землю чи вже вимерли, їхні функції, розвиток особин і родів, спадковість, мінливість, взаємини, систематику, поширення на Землі; про зв'язки істот та з неживою природою [5].

Логіка засвідчує, що до введення наведеного терміну в науковий світ, особливості життя видів органічного світу вивчалися в поєднанні з середовищем та живленням там різновидностей біоти.

У 1866 році вчений морфолог Ернест Геккель започаткував новий науковий напрям, а саме *екологія*, метою якого стало всебічне вивчення житлового та навколишнього середовища різновидностей органічного світу та особливості їх розвитку там, зокрема і розмноження.

Орієнтовно в цей же період, вчені обґрунтовували й науковий напрям *трофологія*, що вивчає особливості живлення видів органічного світу та їди людини. Це відомо із словників іноземних слів, опублікованих в 1865 та 1910 рр. в тому числі і в межах України [6].

Таким чином, наведене засвідчує, що такі наукові напрямки як *біологія*, *екологія* та *трофологія* почали розвиватися з кінця вісімнадцятого – середини дев'ятнадцятого століття, що продовжується і нині, але, на жаль, не на принципах їх гармонізації в єдиній холі стичній (цілісній) системі.

Поглиблений аналіз розвитку біоти згідно цих трьох наукових напрямків засвідчує, що жоден вид та спільнота органічного світу не здатні жити без середовища та довкілля, а також, що надзвичайно важливо, без живлення там і розмноження. Адже залежно від стану середовища та наявності там трофічної бази, спостерігається розвиток відповідних видів органічного світу та їх спільноти, а також інші життєві процеси.

Виходячи із викладеного, на сучасному етапі вкрай актуальним є поєднання біологічних наук про розвиток життя біоти з науками про середовище і довкілля різновидностей органічного світу та особливості його живлення, включаючи і їду

людини розумної, шляхом гармонізації та поєднання їх в цілісну (холі стичну) систему наук про життєві процеси. На світовому рівні і в Україні науковий освітній процес такого поєднання є на початковому етапі та має фрагментарний характер.

Так, наприклад, про особливості всебічного розвитку різноманітностей органічного світу, зокрема і розмноження, знає практично кожна людина, вивчаючи ці процеси в школах, коледжах та університетах, де введена в освітній процес дисципліна *біологія*. З метою успішного розвитку біології на державному рівні готують відповідних фахівців: *біологів*.

Практично така ж ситуація спостерігається і щодо освоєння знань про середовище та довкілля в житті різноманітностей органічного світу і людини розумної через вивчення такої дисципліни як *екологія*, яка введена в освітній процес значно пізніше. З метою успішного розвитку *екології* на державному рівні готують відповідних фахівців: *екологів*.

Найбільш слабо вивченим є науково освітній напрям щодо особливостей живлення різноманітностей органічного світу та їди (харчування) людини розумної в контексті цього. Так системне вивчення процесів живлення біоти та їди людини слабо вивчене в контексті формування і функціонування трофічних ланцюжків в Україні і прості люди про такі процеси практично нічого не знають. Це викликане тим, що нині відсутні такі дисципліни в освітніх закладах, особливо в школах, коледжах та університетах, незважаючи на те, що живлення біоти та їда людини є фізіологічною необхідністю, без чого життєві процеси просто не можливі.

З метою успішного розвитку *трофології* на державному та не державному рівнях не готують, з додаванням слова зовсім, відповідних фахівців: *трофологів*. Дивно, але це є реальність, коли міждисциплінарний напрям *трофологія* розвивається впродовж майже двох століть, а реальні фахівці такого профілю відсутні, незважаючи на те, що у Великому тлумачному словнику сучасної української мови (між іншим рекомендованим до видання Міністерством освіти і науки України) *фах трофолог* чітко вказаний (*трофолог* – *фахівець із трофології*).

Саме тому починаючи з 2015 року [7] ми розпочали обґрунтування та вивчення актуальності розвитку міждисциплінарного напрямку *трофологія*. З 2018 року така дисципліна введена в освітній процес підготовки студентів, а у 2022 році вперше в Україні виданий відповідний посібник [8]. На сучасному етапі така дисципліна вже введена в освітній процес підготовки фахівців із спеціальності «Агрономія» в Державному університеті «Житомирська політехніка». Зокрема у виданому посібнику та такій же дисципліні викладені особливості вирощування культурних видів рослин, згідно різних технологічних систем, з метою їх використання також для правильної та здорової їди або ж кормовиробництва [2].

У дисципліні *трофологія* акцентується особлива увага, крім живлення різноманітностей органічного світу в різних екосистемах, на особливості правильного харчування людини, що вивчає *хомотрофологія* (лат. *хомо* – людина; гр. *трофо* – харчування; гр. *логія* – вчення, наука). У ній особлива увага звертається також на живлення біоти в межах людини, зокрема як на її тілі (*екзохомотрофологія*), так і безпосередньо в тілі (*ендохомотрофологія*), що може призвести до захворювання людей або ж навіть їх смерті.

Виходячи із викладеного, логічним є аргументований розподіл освіти щодо методології правильної їди людиною (*хомотрофології*) та отримання знань щодо особливостей харчування здорових людей (забезпечує біолог фахівець: *біохомотрофолог*), а також і хворих людей (забезпечує медик фахівець: *медхомотрофолог*). Такий інноваційний підхід потребує обговорення серед науковців і викладачів біологічного, екологічного, медичного, агрономічного та трофічного

профілю в межах різних конференцій та на державному рівні.

За межами України таку дисципліну викладають в Гіссенському університеті ім. Юстуса Лібіха з 1965 року, але під назвою *екотрофологія*. Така ж дисципліна нині також викладається і в Україні, зокрема в Білоцерківському національному аграрному університеті.

Зауважимо, що *трофологія* як науковий напрям та освітня дисципліна, крім Німеччини, відома також у США, Китаї, Чехії та інших країнах.

Принциповими відмінностями між *трофологією* [9] (вивчає закономірності їжі, їди та трофіки людини розумної в контексті живлення різновидностей органічного світу і стану природного середовища та абіотичних чинників) та *екотрофологією* є те, що вона вивчає лише особливості здорового харчування людини, але без аналізу різновидностей харчових ресурсів природного середовища та культурних екосистем, методології отримання з них харчових продуктів біотичного та абіотичного походження, а також їх правильної їди з урахуванням процесів трофіки, зокрема і за участю мікробіоти [10]. Одночасно широкого поширення нині набувають такі дисципліни як нутриціологія та нутріціологія, в основі яких є вивчення нутрієнтів (харчових речовин) та особливостей їх вживання людиною, але знову ж таки не на системній тобто холистичній основі.

Викладений аргументований світогляд щодо розвитку *біології, трофології, екології та її абіології* засвідчує, що вкрай актуальним і перспективним на сучасному етапі є необхідність обґрунтування щодо їх гармонізації та поєднання в єдиний системний (холистичний) мультидисциплінарний напрям *вітатерралогія* [11]. Такі обґрунтування ми проводимо з 2016 року з метою покращення здоров'я природи, її природних регулюючих механізмів, якості харчових ресурсів і правильного життя та їди як особистості так і людського суспільства в *храмі природи*.

Зокрема при вивченні аспектів правильного харчування людини розумної згідно *трофології* та особливо *хомотрофології* нами особлива увага акцентується на культуру, культ, традиції їжі та їди [12], а також якість харчових ресурсів в умовах здорового розвитку екосистем фітоценозів [13]. При вирішенні цієї складної проблеми, ми враховуємо те, що науково-технічний процес в системі наук про життєві процеси повинен врахувати, в першу чергу, найважливіший принцип сучасності – *ефективність і прогноз наслідків досліджень та діяльності людства на планеті Terra і в Космосі в майбутньому*.

Адже прикладами негативних наслідків діяльності людства можуть слугувати наступні: недостатнє обґрунтування щодо розвитку наукового напрямку з атомної енергії, внаслідок чого в світі трапилися різновидності атомних катастроф (Чорнобиль, Японія тощо), у тому числі із використанням атомної зброї та загибеллю людей в Японії; активна діяльність людства, особливо щодо негативного впливу на культурні фітоценози та їх харчові ресурси; суттєве та хижацьке знищення природних фітоценозів (лісів) та різного рівня фітосмуг (лісосмуг), які повинні займати, в якості заповідного фонду в нашій країні площу близько 20 млн. га; суттєвий вплив на зниження родючості ґрунтів (до 20 % гумусу за останні 130 років); масове осушення боліт; збільшення ерозійних, вітрового і водного значення, процесів; не обґрунтоване використання синтетичних технологічних матеріалів, особливо пестицидів, при вирощуванні культурних видів рослин тощо.

На такі процеси суттєво вплинули чинники науково-освітнього процесу радянських наук, які ґрунтувалися на *символі споживацько-грабіжницького відношення до природи*, що підтверджує акцентований крилатий вираз І. Мічуріна – *Ми не можемо чекати милостині від природи, а взяти там все є наше завдання!*

В інформаційному просторі світового рівня всім відомий дивний вислів – *дика природа!* Виходячи із цього, виникає просте та логічне питання – *Наші предки також були дикими?* Зауважимо, що людиноподібні істоти та наші предки могли появиться в природному середовищі лише за рахунок їх еволюційного поєднання із *Природою*, яка в своїй сутті є джерелом життя людських істот і нині.

Беззаперечним також є і те, що в біологічній класифікації вид *Людина* віднесена до ряду приматів царства тварини. Слід також акцентувати увагу на те, що наше суспільство *гармонійно не обґрунтувало, не пізнало і найближчим часом не пізнає* закономірності формування і функціонування природи впродовж орієнтовно 4 млрд. років і перспективи цього процесу в майбутньому. Логічним також є і те, що лише в умовах природного середовища ефективно формуються і функціонують, на основі збалансованих трофічних ланок, природні регулюючі механізми, тоді як людина, їх гальмує або ж, в ряді випадків, безпідставно знищує.

Саме тому на сучасному етапі домінантним повинен стати природоохоронний світогляд людства, де *Природа – первинна, а суспільна гармонійна діяльність, замість хомоцентризму, з її науково-виробничими та економіко-бізнесовими вигодами – вторинні.*

Виходячи із викладеного, логічним є те, що сучасна хвороба суспільства хомоцентризмом, внаслідок бідноти знаннями, веде до різкого погіршення стану довкілля та, в ряді випадків, самознищення цивілізаційних процесів. Про це свідчать аргументовані та не безпідставні застереження відомого на світовому рівні англійського вченого фізика – теоретика і космолога Стівена Вільяма Гокінга (англ. *Stephen William Hawking*; 8 січня 1942 р – 14 березня 2018 р.):

1) я вважаю, що ми досягли точки неповернення; наша Земля стає для нас занадто мала; населення світу дуже активно зростає; ми на порозі самознищення (*Вікіпедія*:https://uk.wikipedia.org/wiki/Стівен_Гокінг);

2) людська раса не має майбутнього, коли не опанує космос; через 600 років життя людини буде під сумнівом; дивіться на зорі, а не під ноги! [5].

Викладені прогнози підтверджуються також проявом ряду негативних чинників уже нині: глобальними війнами, глобальним знищенням природи, глобальним потеплінням, глобальним голодом, незадовільним станом здоров'я людей та порівняно малої тривалості життя в Україні; неправильним, недостатнім та неякісним харчуванням людства в ряді випадків; зміною клімату внаслідок необґрунтованого впливу людського чинника; територіальним дисбалансом функціонування натуральних (природних), хомонатуральних і культурних екосистем та, особливо, їх фітоценозів; порушенням їх природних регулюючих механізмів; глобальним, регіональним і локальним забрудненням природного середовища різними токсикантами та особливо агрофітоценозів пестицидами; деградацією ґрунтів тощо.

Віталогія та вітатерралогія – інноваційні життєві напрямки

Наведені вище проблеми щодо життєвих процесів сьогодення регіонального та планетарного рівнів засвідчують про нагальну необхідність їх виправлення на інноваційній основі.

Наш світогляд засвідчує, що вирішення цих проблем можливе в першу чергу за рахунок прискорених і поглиблених досліджень щодо закономірностей розвитку життєвих процесів за класичною схемою сьогодення, а саме: *теоретичне обґрунтування – освіта та наука – виробництво та бізнес на природоохоронних принципах.*

Виходячи із викладено, ми проводимо аргументовані обґрунтування, з урахуванням традицій життя суспільства, щодо інноваційної методології розвитку

сучасних, вкрай необхідних і взаємопов'язаних науково освітніх напрямів на основі їх гармонізації, зокрема про особливості розвитку та розмноження органічного світу і людини, а також живлення в певному середовищі, а саме *біології, трофології, екології та абіології* в єдиному мультидисциплінарному напрямку, запропонованому нами 2016 року під назвою *Вітатерралогія* [1], яка має наступне визначення.

Вітатерралогія (*vita* – життя; *terra* – планета Земля; *logos* – слово, вчення) – вчення про закономірності формування і функціонування, на всіх рівнях організації біосфери, екосфери та трофосфери планети Терра, життєвих процесів органічного світу, зокрема і людини розумної, за гармонізації *біології, трофології, екології та абіології* (за авторством).

Адже в межах планети нами не відома жодна істота органічного світу, а їх відомо більше 3 млн. видів, які протягом свого життя на планеті *terra* (вивчає *біологія*) не мають середовища та довкілля (вивчає *екологія та абіологія*), не живляться, і не задіяні в трофічних ланках (вивчає *трофологія*).

У перспективі внаслідок обґрунтування на холистичній основі мультидисциплінарного напрямку *вітатерралогія*, суспільство створить передумови вирішення нагальних проблем в напрямку гармонізації своїх життєвих процесів як в храмі природи України, так і на планетарному рівні.

Загальновідомо, що в другій половині ХХ століття на планеті розпочалися посиленні обґрунтування та дослідження щодо освоєння космосу шляхом запуску автоматизованих космічних апаратів: вперше 4 жовтня 1957 року – штучний супутник Землі – «Супутник-1»; орбітальний політ у космос живих істот – собак Білка та Стрілка з успішним поверненням на Землю; перший політ 12 квітня 1961 року людини у космос (Юрій Гагарін) на кораблі «Восток-1»; перше повернення космічного апарата («Зонд-5») на Землю після обльоту Місяця, на борту якого перебували живі істоти: черепахи, плодові мухи, черв'яки, рослини, насіння, бактерії; американська місія «Аполлон-11» з пілотованою посадкою на Місяць (1969 рік) тощо.

Викладене засвідчує, що специфічні життєві процеси, в т.ч. за рахунок живлення та участі різновидностей органічного світу та людей почали проявлятися не лише в межах планети Терра, а також і поза її межами: в космосі.

Без сумнівним є те, що в майбутньому життєві процеси будуть розширюватися з можливістю перебування людини та біоти не лише на супутнику нашої планети – *Місяць*, а також і межах інших планет з перспективою започаткування життєвих процесів, формування і функціонування специфічних екосфер, біосфер та трофосфер. Виходячи із викладеного, логічним є вивчення вище наведених аспектів життєвих процесів не лише в межах планети Терра, а також і в космосі, з обґрунтуванням на холістичній основі, класичного, згідно нашого світогляду, мультидисциплінарного напрямку: *віталогія*, що системно вивчатиме життєві процеси [6].

Віталогія (*vita* – життя; *logos* – слово, вчення) – мультидисциплінарне вчення про закономірності формування і функціонування, на всіх рівнях організації біосфери, екосфери та трофосфери в межах планети Терра та космосу, життєвих процесів органічного світу, зокрема і людини, за гармонізації *біології, трофології, екології та абіології* (за авторством).

Інформаційні джерела засвідчують, що науковий термін *віталогія* в Україні відомий з 1999 року, завдяки публікації вченого філософа Арцишевського Романа Олександровича, де також подане і її визначення (*Віталогія* – філософське вчення про людину // Наук. вісн. Волин. університету: Філосо. науки. 1999. № 9).

У словнику української мови запропоноване дещо інше визначення: *Віталогія* – комплексне вчення про людське життя.

Згідно нашого світогляду, логічним є те, що назва науково освітнього терміну та його визначення повинні відповідати сутті та ґрунтуватися, як правило, на латинській або ж давньогрецькій мові.

Саме тому на сучасному етапі вкрай актуальним є нині введення новітніх термінів щодо життєвих процесів на планеті Тетра з відповідним їх обґрунтуванням на принципах розробки аргументованих цілісних систем (холізму) [11].

Це свідчить, що мультидисциплінарний напрям *віталогія* повинен обґрунтувати не лише життєві процеси людини розумної, а всього органічного світу на планетарному та космічному рівні. Така аргументація засвідчує, що вкрай актуальним є обґрунтування науково освітнього процесу та поглиблення досліджень щодо *віталогії*, введення її в освітній процес практично на вищому рівні, ніж *біологія*, а також підготовки відповідних фахівців такого профілю, а саме *віталогів*.

В межах *віталогії* логічним є обґрунтування закономірностей формування та функціонування всіх відомих на сучасному етапі складових органічного світу, а саме різновидностей із царств віруси (лат. *virus*), археї (лат. *Archaea*), бактерії (лат. *Bacteria*), гриби (лат. *Fungi*), рослини (лат. *Plantae*) і тварини (лат. *Animalia* або *Metazoa*).

Окремого виділення, на наш погляд, заслуговує науково-освітній напрям про надклас гексаподи (лат. *Hexapoda*) та їх складові: клас інсекта (лат. *Insecta*) або ж комахи та клас ентогнати (лат. *Entognata*). Це викликане тим, що гексаподи є найбільш чисельною групою органічного світу, які у видовому відношенні мають найбільше видів (більше 50 % від всіх видів біоти планетарного рівня), та в свою чергу, які мають специфічні життєві та трофічні процеси регіонального та планетарного рівня.

Безсумнівним є те, значна частина різновидностей наведених царств в прямому або ж опосередкованому відношенні взаємопов'язані із фізичними життєвими процесами людини розумної (*Homo sapiens*) та її суспільства, що також потребує особливого вивчення.

Таким чином на сучасному етапі логічним і актуальним є розробка інноваційної методології щодо формування та функціонування життєвих процесів різновидностей органічного світу згідно обґрунтування наступних науково-освітніх напрямків у *віталогії*, а також введення таких дисциплін в освітній процес та отримання відповідного фаху, а саме:

- *вірусовіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей вірусів (*вірусовіталог*);

- *археевіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей архей (*археевіталог*);

- *бактеріовіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей бактерій (*бактеріовіталог*);

- *фунговіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей грибів (*фунговіталог*);

- *плантавіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей рослин (*плантавіталог*);

- *анімаліавіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей тварин (*анімаліавіталог*);

- *гексаподовіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей тварин-шестиногих (*гексаподовіталог*);

– *інсектовіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей інсект або ж комах (*інсектовіталог*);

– *ентогнатовіталогія* – вчення про життєві процеси різновидностей ентогнат (*ентогнатовіталог*);

– *хомовіталогія* – вчення про життєві процеси людини розумної та її суспільства (*хомовіталог*).

Логічним є в подальшому аргументованого розмежування та вивчення різновидностей вище наведених царств і їх представників згідно менших складових, що також потребує окремого обґрунтування та вивчення.

Слід зауважити, що на сучасному етапі особливого вивчення заслуговує розмаїття видів із царства рослини (лат. *Plantae*), яких на світовому рівні відомо в межах 500 000, але в культуру їх введено надзвичайно мало, зокрема в межах одної тисячі.

Викладене засвідчує, що на сучасному етапі вкрай необхідним є аргументоване обґрунтування інноваційного світогляду щодо розвитку агрономії у *віталогії* та *вітатерралогії*.

Це є особливо актуальним виходячи із того, що нині культурні рослини вирощують не лише в межах поля, а також в умовах *теплиць, гідропоніки, аеропоніки, вертикальних ферм, космосу (супутники)* тощо, де є своя специфіка вирощування, відмінна від польової.

Виходячи із викладеного, фахівцями щодо вирощування рослин в таких екосистемах повинні бути, згідно нашого світогляду, не так *агрономи*, як *плантономи* (лат. *Plantae* – *рослини*), яких необхідно готувати згідно профілю *плантономія* [14].

Адже в основі такого вивчення та вирощування культурних рослин в першу чергу є як самі рослини, так і різновидності вище наведених екосистем або ж живильних середовищ.

Висновки

Викладена аргументація засвідчує, що мультидисциплінарний напрям *віталогія* та її *вітатерралогія* є інноваційним і має право на своє існування.

Успішний розвиток цих глобальних напрямків ґрунтується на гармонійному розвитку таких науково освітніх дисциплін як *біологія, трофологія, екологія та абіологія*.

Сьогодення засвідчує про необхідність корінної зміни світогляду щодо особливостей розвитку науково освітнього напрямку про правильну їду людини в контексті живлення органічного світу.

З цією метою вкрай актуальним є покращення знань щодо вирощування різновидностей культурних рослин не лише на основі фаху *агрономія*, а також і *плантономія*, яка створить передумови розширення екосистем з метою більшого сортименту вирощуваних рослин на природоохоронній основі.

Згідно нашого світогляду успіх сталого розвитку цивілізаційних процесів необхідно розглядати на принципах холізму та виключно через ***Мудрість Життя, Трофіки та Їди в Храмі Природи!***

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вигера С. М. Обґрунтування новітнього в Україні напрямку Трофологія в системі наук про життя. Київ : Компрінт, 2016. 49 с.

2. Вигера С., Ключевич М., Ковальчук Р. Методологія освітніх програм Школи філософії їжі та природокористування : навч-метод. посібник / за наук. ред. С. Вигери. Київ : Компрінт, 2024. 137 с.

3. Вигера С. М. Концепція розвитку трофології – перспективного напрямку в системі наук про життя. *Органічне виробництво і продовольча безпека* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 23 квіт. 2015 р. / Житомир. нац. агроєкол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. С. 429-434.
4. Вигера С. М. Трофологія – перспективний напрям в системі наук про життя. *Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах* : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 травня 2015 р.). Київ : Нац. університет харчових технологій, 2015. С. 168–170.
5. Вигера С., Ключевич М., Столяр С. Трофологія : посібник / за наук. ред. С. Вигери. Київ : Компрінт, 2022. 187 с.
6. Вигера С. М. Трофологія – життєво необхідний напрям Вітатеррології. *Органічне виробництво і продовольча безпека* : зб. матеріалів доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (12 травня 2016 р.). Житомир : Житомир. нац. агроєкол. ун-т, 2016. С. 141–146.
7. Вигера С. М. Трофологія : монографія. Київ : Компрінт, 2017. 125 с.
8. Екотрофологія. Основи екологічно безпечного харчування : навч. посібник / Т. М. Димань, М. М. Барановський, Г. О. Білявський та ін. ; за ред. Т. М. Димань. Київ : Лібра, 2006. 304 с.
9. Вигера С. Концепція гармонійного розвитку Трофології, Вітатеррології та Віталогії : препринт. Київ : Компрінт, 2021. 77 с.
10. Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Культуру та культ їжі – на державний освітній рівень. *Сучасні аспекти збереження здоров'я людини* : зб. праць учасників XVI Міжнар. міждисц. наук.-практ. конф., 21–22 квіт. 2023 р. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський НУ», 2023. С. 76–79.
11. Урахування традиційної їжі людей в сучасних умовах України / Вигера С. М., Ключевич М. М., Столяр С. Г. та ін. *Modern science: theory and practice of applying the latest paradigm* : collective monograph. Bratislava, Slovakia : Institute of professional development, 2023. P. 55–71.
12. Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Обґрунтування новітньої методології забезпечення здоров'я фітоценозів. *Moderní aspekty vědy* : Svazek XLVII mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 166–175.
13. Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Аргументація введення новітніх термінів у системі наук про їжу людини та живлення біоти. *Moderní aspekty vědy* : Svazek XL mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 753–765.
14. Теоретичні аспекти інноваційного світогляду щодо наук про царство рослин / Ключевич М. М., Вигера С. М., Можарівська І. А., Ковальчук Р. Л. *Moderní aspekty vědy* : LIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2025. С. 184–194.